

zbog nedostatka i neujednačenosti izvora, Božena Vranješ-Šoljan analizirala je strukturu vodeće društvene grupe u koju su bili uključeni pripadnici različitih društvenih slojeva gradskog stanovništva. Budući da nije uspjela skupiti sve potrebne podatke iz 1900. odustala je od planiranog pokušaja usporedne analize i ograničila se na kvantitativnu analizu podataka o članovima osam županijskih skupština i gradskih skupština Zagreba i Zemuna (za Rijeku, Osijek i Varaždin nije pronašla podatke) iz 1900. godine. U kompjutoru su se našli podaci o 1090 članova županijskih skupština, 49 članova zagrebačke i 30 članova zemunske skupštine, ukupno 1169 osoba. Od tog broja 427 skupština živeljelo je u gradovima ili naseljima s više od 5 000 stanovnika.

Autorica je najprije usporedila društveni status, ekonomski status i imovnu strukturu skupština prema županijama i gradovima, a zatim analizirala udio skupština iz gradova i većih naselja u ukupnom sastavu županijskih i gradskih skupština 1910. godine. Apsolutno najveći broj skupština s prebivalištem u gradu/većem naselju bio je u zagrebačkoj županiji (79 od ukupno 240 skupština u toj županiji), a apsolutno najmanji broj bio je u varaždinskoj županiji (samo 9 od ukupno 134). Gradovi i veća naselja privlačili su u većem broju skupštine iz redova činovništva i plemstva, dok su skupštine iz svećeničkih redova češće stanovali u manjim mjestima i selima. U daljoj analizi autorica je prikazala u kakvom su međusobnom odnosu društvena, ekonomska i imovna obilježja skupština s obzirom na to stanuju li u gradovima/većim naseljima ili u manjim mjestima i selima. Na kraju je analizirala i udio svakog pojedinog grada odnosno većeg naselja prema obilježjima skupština. U tu svrhu svrstala je gradove i veća naselja u tri grupe. U prvu je ušao samo Zagreb, u kojem su živjela 82 skupština; u drugoj se nalazi 20 mjesta u kojima je prebivalo između 6 i 3 skupština; a treću skupinu čini 11 mjesta u kojima je stanovalo do 5 skupština.

U prilogu knjige (271 – 281) autorica je dala tablice s podacima o aktivnom i uzdržavanom stanovništvu prema 11 statističkih grupa djelatnosti koje postoje u popisima 1890. 1900. i 1910. zatim tablice razlike 1890 – 1900, 1900 – 1910. i 1890 – 1910. te tablice s istim podacima za svih 17 gradova i 8 županija.

Već iz ovoga prikaza vidljivo je da u knjizi nema podataka o nacionalnom sastavu stanovništva gradova. Razlog je u tome što službene statistike Austro-Ugarske nisu poznavale odrednicu "nacionalnost" u popisima stanovništva. Postoje podaci o vjerskoj opredijeljenosti i o materinjem jeziku, ali svako uopćavanje na osnovi toga može dovesti do zaključaka koji nemaju znanstvenu utemeljenost. Imajući to na umu, Božena Vranješ-Šoljan nije se upuštala u procjene o nacionalnoj strukturi u Banskou Hrvatsku na prijelazu 19/20. stoljeće, nego je prikazala društveno-ekonomsku strukturu stanovništva gradova i većih naselja i strukturu vodećih slojeva gradskog stanovništva u tom razdoblju.

Knjiga je obogaćena reprodukcijama onovremenih razglednica gradova te s nekoliko karata i grafikona koji plastičnije prikazuju brojčane pokazatelje.

Damir Agičić

**IGOR KARAMAN: JADRANSKE STUDIJE. PRILOZI
EKONOMSKO-SOCIJALNOJ HISTORIJ RJEKE, HRVATSKOG PRIMORJA I
DALMACIJE OD XVIII. DO XX. STOLJEĆA. Izdavački centar Rijeke, 1992.**

Period života gotovo cijele istočne jadranske obale u XVIII. st. obilježen je uglavnom ne baš sjajnom upravom tim krajem od strane oslabljene i prestare Mletačke Republike, a u XIX. i u početku XX. st. uglavnom samo Austrije. Prva država u svojini drži zapadnu, južnu i jugoistočnu

Istru, Kvarnerske otoke te Dalmaciju s njezinim otocima; istodobno Habsburška Monarhija u svojim rukama drži centralnu, sjeveroistočnu i istočnu Istru, Rijeku te Kvarnersko primorje (uključujući i Karlobag). Takvo je, zapravo, stanje u XVIII. st., no krajem toga vijeka geopolitička situacija na Jadranskom moru znatno se mijenja, i to utoliko više što se definitivno (1797) višestoljetna Mletačka Republika raspada pod francuskim udarcima. U početku XIX. st. dolazi i mletački dio Istre, Dalmacije i otoka u Napoleonove ruke, a zatim je – najprije kratko vrijeme, a potom sve do 1918. godine – cijela istočna obala (osim Albanije) pripala Austriji, te dijeli političku sudbinu ostalih habsburških zemalja.

Ta politička povijest relativno je dobro poznata, o njoj ima mnogo dostupnih izvora, znatna je i onodobna literatura, pa je i naša i strana historiografija mogla dati znatan obol boljem poznavanju tih obalnih krajeva u spomenutom razdoblju od nešto više od dvije stotine godina. Međutim, gospodarska i socijalna komponenta toga povijesnoga razdoblja znatno je manje istraжена, pa je slijedom toga i manje proučena te ima i manje objavljenih radova. Jedan od rijetkih poslenika na tom polju te jedan od isto tako rijetkih ekonomskih povjesničara u nas uopće zagrebački je sveučilišni profesor u mirovini dr. Igor Karaman. On je svojim plodnim znanstvenoistraživačkim djelovanjem te publiciranjem istraživačkih rezultata u znanstveno obrađenoj verziji pionirski utirao put u nas, što je znatno utjecalo na promjenu odnosa naše javnosti prema toj oblasti – prema uvažavanju socijalno-ekonomske komponente povijesti u Hrvatskoj, a i šire.

Od Karamanovih brojnih studija i članaka, objavljenih u raznim našim i stranim zbornicima i časopisima, ovdje bilježimo naslove samo knjiga: "Valpovačko vlastelinstvo. Ekonomsko-historijska analiza", Zagreb 1962, "Privreda i društvo Hrvatske u 19. st.", Zagreb 1972, "Tisućljetni Zagreb", Zagreb 1975. (koautor I. Kampuš; više izdanja), "Privredni život Banske Hrvatske 1700 – 1850", Zagreb 1989 (1990), i "Industrijalizacija građanske Hrvatske 1800 – 1941", Zagreb 1991. godine. Igor Karaman postao je odličan poznavalac te materije, u znatnoj mjeri oslanjao se na izvorni, arhivski materijal, obrađujući ga u skladu sa znanstvenim metodama, baziranim na suvremenim iskustvima znanosti uopće. Ukratko: ovaj autor objavio je brojna djela koja u tome pogledu ostaju temelj naše povijesne znanosti, osobito onoga dijela u ekonomsko-socijalnoj sferi. Što nam Karaman donosi u svojoj najnovijoj, šestoj po redu knjizi koja je predmet ove recenzije?

Naslov novoga djela je "Jadranske studije. Prilozi ekonomsko-socijalnoj historiji Rijeke, Hrvatskog primorja i Dalmacije od XVIII. do XX. stoljeća". Objavio ju je veoma plodni Izdavački centar Rijeka kao 21. svezak svoje biblioteke "Dokumenti", čiji je urednik Ljubomir Stegobović, a grafički ju je opremio Ivo Marendić; recenzenti su Darinko Munić i Petar Strčić. Knjiga ima "Predgovor" (str. 7 – 9), "Rijeka i Hrvatsko Primorje" ("Značenje Primorja u gospodarskoj prošlosti širega hrvatskog zaleđa", str. 13 – 28, "Kraljevica kao ratna luka i arsenal Habsburške Monarhije (XVIII. stoljeće)", str. 29 – 60, "Ekonomske prilike Senja i Karlobaga u XVIII. i XIX. stoljeću", str. 61 – 88, "Privredni razvitak grada Rijeke pod nagodbenim sustavom 1867/68 – 1918", str. 89 – 114 i "Dalmacija" ("Stanovništvo i privreda Dalmacije pod austrijskom upravom 1814 – 1918", str. 117 – 140, "Struktura dalmatinskog građanstva u doba preporoda i njegova socijalno-ekonomska djelatnost", str. 141 – 166, "Ekonomske prilike u Splitu i srednjoj Dalmaciji do početka XX. stoljeća. S posebnim obzirom na pomorsko poduzetništvo", str. 167 – 178, "Uloga Šibenika u dalmatinskoj privredi na prijelomu stoljeća do 1914", str. 179 – 190, "Socijalno-ekonomsko stanje pokrajine do prvoga svjetskog rata i takozvana vladina akcija za gospodarsko podizanje Dalmacije", str. 191 – 208, te "Kazalo imena" (str. 209 – 212) i "Kazalo povijesno-zemljopisnih pojmova" (str. 213 – 218). Svako poglavlje ima svoj znanstveni aparat.

Karaman u prvome dijelu prati povijesne promjene u gospodarskim odnosima dijela sjevernohrvatskog Primorja tijekom stoljeća (on ga dijeli na Rijeku i na Hrvatsko primorje; danas je uobičajen naziv Kvarnersko primorje), na koje je bitno utjecala povezanost tog hrvatskog primorskog teritorija s unutrašnjošću ostale Hrvatske; autor s pravom zaključuje da su svi emporiji

toga jadranskoga obalnog kraja – od tadašnje Rijeke, pa do Bakarca i Bakra preko Kraljevice i Novog Vinodolskog do Senja i Karlobaga "organski urasli u jedinstveno biće gospodarskog života Hrvatske" (str. 25). Karaman kreće u znanstveni prikaz situacije u pojedinim mjestima – u prvomu redu Kraljevice kao ratne luke i arsenala Habsburške Monarhije. Taj prvi austrijski arsenal nastaje početkom XVIII. st. doslovce na samoj državnoj granici prema Mletačkoj Republici, nasuprot njezinu o. Krku (i njegovu otočiću Sv. Marko), koja više nije u stanju spriječiti otvaranje Jadrana širim austrijskim interesima /npr. slobodnim lukama proglašeni su gotovo istodobno (tadašnja) Rijeka i Trst, a Bakar nešto kasnije/. Među najznačajnijim mjestima Hrvatske, a na obali Jadrana posebno, stoljećima se isticao osobito Senj, a kasnije i Karlobag. Iako stiješnjen između strmih obronaka Velebita i negostoljubive morske pučine (vezane osobito uz poznati surovi vjetar "buru" – istočnjak), Senj se razvio u važno trgovačko i pomorsko središte tadašnje Hrvatske, a na tu je činjenicu u velikoj mjeri utjecala blizina i povezanost s Vojnom krajinom u XVIII. i XIX. stoljeću. Senj se razvio u veliko tranzitno središte, koje se nalazilo na najbližjoj koti veze more-unutrašnjost. Naravno, u rečenome periodu Senj je doživljavao i tragične situacije – što autor također ilustrira u svome radu. Samo je ponešto drukčija sudbina susjednoga Karlobaga.

Četvrti prilog prvoga dijela knjige obuhvaća studija koja govori o burnome privrednom razvoju tadašnje Rijeke, od početka 70-ih godina XIX. st. do 1918. godine; radi se o poznatom sporazumu austrijsko-mađarskih vrhova, te vještoj i nasilnoj politici Mađara koji nisu prezali ni od falsifikata (naprimjer: nalijepljena "riječka krpica" na Hrvatsko-ugarsku nagodbu!) samo da se dočepaju toga grada na desnoj strani ušća Rječine u Jadran i pretvore ga samo u svoj veliki izlaz na more i na druga svjetska prostranstva. Suzbivši hrvatske težnje hrvatske većine u gradu, oslonivši se na anacionalnu usku ali veoma moćnu vladajuću grupu, Mađari od kraja XIX. st. pretvaraju grad u gotovo čisti mađarski emporij, stvorivši od tadašnje Rijeke – ponavljamo: tada grada na desnoj obali, odnosno ušća ovećega potoka Rječine u Jadransko more – svoje veoma veliko pomorsko-trgovačko i lučko-industrijsko središte. Rijeka je postala – konstatira I. Karaman – snažno prometno čvorište "koje povezuje pomorsku trgovinsku djelatnost na Jadranu, Sredozemlju i drugim morima s prostranim zaleđem tadašnjega ugarsko-hrvatskog područja" (str. 109 – 110); doduše, Karaman je primijetio i to da je mađarska politika izolirala Rijeku od njezina prirodnoga zaleđa, čime joj je onemogućen jači razmah.

Prešavši na drugi dio knjige – o Dalmaciji, autor daje više mjesta globalnim temama nego uložiti pojedinih gradskih cjelina, a, k tome, zadržao se uglavnom na situaciji u XIX. i u početku XX. stoljeća. No i ovdje je – najprije – dao dobro obrazloženu opširnu uvodnu raspravu, u kojoj analizira situaciju dalmatinskog pučanstva i privrede u doba drugog austrijskoga gospodstva (1814 – 1918), kada se osniva cjelokupna, nova kapitalistička ekonomika na ovom području. Pritom se autor najuže zadržao na borbi za željeznički promet – tada osobito vitalnoj pretpostavci za brži ekonomski napredak, na pojavi prvih industrijskih poduzeća, na razvoju pomorske privrede (u rasponu od jedrenjaka do parobroda) i na području agrara (posebno: vinogradarstva). Značajna je komponenta u svemu tome i razvoj hrvatskoga narodnog preporoda na ovome hrvatskom južnome području, a osobito sastav i socijalno-ekonomska djelatnost dalmatinskoga građanstva; to je premet druge dalmatinske teme Igora Karamana.

Vrijedi ovdje još jednom podsjetiti da je ovaj autor općenito u nas prvi detaljnije osvijetlio materijalnu osnovu koju je dala "privredna, poduzetnička buržoazija" (str. 141) – kako je zove Karaman, te ulazi u red veoma malog broja autora koji se bave ekonomsko-socijalnim problemima Dalmacije u XIX. i u početku XX. stoljeća. Svoju temu on argumentirano obrazlaže posebice na primjerima u oblasti djelovanja splitske Trgovačko-obrtničke komore, dakle u cijeloj srednjoj Dalmaciji (osobito u periodu 60-ih i 70-ih godina XIX. stoljeća). Karaman, između ostalog, upozorava na nerazvijenost industrije, na usmjerenost poduzetničkoga građanstva prema pomorstvu i posredničkoj trgovini, na razvoj pojedinih grana agrarne proizvodnje, na investicije u

industrijsku, tvorničku privredu, na formiranje društva za industrijske pothvate te kreditnih ustanova, na trgovinu s bosansko-hercegovačkim zaleđem, na stanje cestovnih i željezničkih prometnica, na ekonomsku politiku austrijskih vlasti (autor naglašava izostajanje "pomoći domaćem poduzetničkom građanstvu od strane državne uprave, posredstvom zakonskih i upravno-političkih instrumenata ili financijskim sredstvima", str. 160 – 161).

I u trećoj temi ovoga drugoga dijela knjige autor se vraća uglavnom na splitsko područje i regiju srednje Dalmacije općenito (do početka XX. stoljeća), ali se posebno osvrće na pomorsko poduzetništvo. Igor Karaman daje širi osvrt na osnovne komponente u razvoju krupnije predradivačke – uglavnom: tvorničke – ekonomike, a zatim, u vezi s time, na bitna zbivanja u jedrenjačkoj i parobrodarskoj privredi onoga razdoblja, točnije rečeno – na propast jedrenjačke privrede u korist parobrodarstva.

U četvrtoj temi Karaman obrađuje porast uloge grada Šibenika u dalmatinskoj privredi na prijelazu XIX. u XX. stoljeće, dakle u razdoblju kada je, npr., parobrodarstvo istislo jedrenjaštvo; geografski povoljne pozicije Šibenika utjecale su na početak bržega razvoja grada u industrijskom pogledu, a ujedno je to bio prvi i jedini grad u Dalmaciji u kojem se "počela razvijati velika tvornička industrija" (str. 180) – kako tvrdi onovremeni svjedok. U vezi s time autor analizira razvoj pomorskoga trgovačkog prometa, domaćega brodarstva, parobrodarskog poduzeća "Pio Negri i drugovi", utjecaj širenja eksploatacije ugljena u unutrašnjosti, iskorištavanje prirodnih snaga i bogatstva Dalmacije, prodor talijanskog kapitala u Dalmaciju, domaće poduzetništvo manjeg opsega. Između ostalog, značajno je bilo prodiranje krupnoga stranog poduzetništva i u Šibenik i njegovo zaleđe, što je neposredno utjecalo i na porast općinskih prihoda, a to je, opet, bilo razlogom da općinska uprava postane sredstvo živog interesa domaćega građanstva.

U petoj, zadnjoj temi autor se konfrontirao s izazovnim pitanjem koje je u više navrata dodirivao u prethodnim tekstovima – s ulogom države u "gospodarskom podizanju" Dalmacije; naime, njezina nebriga bila je općepoznata (dovoljno je podsjetiti na njezinu značajnu ulogu u propadanju pomorske privrede zasnovane na jedrenjacima, te na kolaps vinogradarstva izazvan državnim ugovorom s Italijom). No nacionalno sporazumijevanje srpskih i hrvatskih predstavnika, koje je kulminiralo u politici "novog kursa" i potpisivanjem "Riječke" i "Zadarske rezolucije" na početku XX. stoljeća, navelo je vladu da krene u ofenzivnu akciju te da pokuša izazvati razdor i u Dalmaciji. Tako je predsjednik austrijske vlade Beck uskoro – 1907. godine – najavio sistematsko ostvarivanje široko zamišljenoga višegodišnjeg programa za gospodarsko podizanje Dalmacije; naravno, to je bio u prvom redu samo politički program, pa na ekonomskom polju i nije dao znatnije rezultate. O toj se temi dosta pisalo u onovremenoj štampi (donekle i u povijesnoj literaturi), ali autor je posegnuo za izvorima, i to onima u Općem upravnom arhivu u Beču (za razdoblje od 1907. do 1913. godine), pa je dao i meritornu ocjenu onodobnih zbivanja u ovoj političko-ekonomskoj oblasti života Dalmacije.

Autor je pri obradi tema – objedinjenih pod prikladnim nazivom "Jadranske studije" – donio i obilan znanstveni aparat, koji se zasniva dijelom na literaturi, ali znatno više na neobjavljenim vrelima i na upotrijebljenim arhivskim fondovima, naše i strane provenijencije. Iznošenje podataka u bilješkama znatno pridonosi autorovu pojašnjavanju i argumentiranju svojih stajališta.

Cijeli tekst knjige skladno je upotpunjen brojnim statističkim tablicama i podacima, priložen je i niz karata i grafikona, kao i mnogo slikovno-fotografskih priloga.

Knjiga je zapravo izbor značajnih Karamanovih radova, koji "sadrže rezultate dijela historio-grafskih (arhivskih) istraživanja što sam ih provodio proteklih tridesetak godina" – kaže sâm autor (str. 8), te naglašava o zbivanjima tijekom XVIII. i XIX. stoljeća i XX. st. do prvoga svjetskoga rata. "Ta je epoha isprva obilježena snažnim utjecajima *merkantilističke doktrine* u gospodarskom životu, a potom (naročito od sredine prošlog stoljeća) postupnim ali stalnim širenjem *procesa industrijske modernizacije* (potcrtao autor I. Karaman, op. P. S.) na svim poljima privredne djelatnosti. Stoga obrađena tematika/problematika tvori zanimljivu i važnu

historiografsku cjelinu, u sklopu ukupnih napora oko istraživanja, utvrđivanja i osvjetljavanja društvenopovijesnih razvojnih tokova na hrvatskom prostoru" (str. 9).

Tekst najnovije – kako smo već rekli: šeste – knjige Igora Karamana teče veoma čitko, te uopće nije nalik na uobičajene ekonomsko-povijesne (slične) rukopise. Potkrijepljeno obiljem statističkih podataka, kartama, grafikonima, crtežima i slikama te obilnim znanstvenim aparatom, ovo djelo djeluje kao novina u našoj historiografiji. Ono je, istodobno, značajno za povijesnu, gospodarsku, socijalnu i političku znanost, a bitno zadire i u neke druge oblasti znanosti i kulture. Svojim sadržajem zahvaća i u međunarodne odnose (Austrija, Italija), u odnosu naroda u Republici Hrvatskoj, te u Republici Bosni i Hercegovini.

Petar Strčić

**FRANJO ŠANJEK, CRKVA I KRŠĆANSTVO U HRVATA,
1. SREDNJI VIJEK, Zagreb 1988,
KRŠĆANSTVO NA HRVATSKOM PROSTORU. PREGLED RELIGIOZNE
POVIJESTI HRVATA (7 – 20. ST.), Zagreb 1991.**

Nema sumnje da su razne religije i vjerovanja tisućljećima imali više nego bitnu ulogu na prostorima koje sada obuhvaća Republika Hrvata; isto je tako bilo i na prostorima izvan te Republike koji se inače potpuno ili djelomično smatraju hrvatskima. Pojedine su religije obuhvaćale etničke, narodnosne i druge cjeline, a uobličavale su se i u utjecajne organizacije. Tako su obje velike religije na hrvatskim prostorima, kršćanska i islamska, snažno obilježile – prva, milenijski, a druga, višestoljetno – život na hrvatskim prostorima. Od više kršćanskih zajednica u Hrvata se utemeljila katolička, točnije rečeno, ona okupljena oko rimskoga prvosvećenika. I u okviru te okrenutosti prema vječnom gradu na Apeninskom poluotoku i jednoj od najpoznatijih kulturnih i urbanih cjelina u svijetu uopće, a u njemu pape – kreće se tisućljetni život Hrvata; naravno, i u kontaktu s drugim kršćanskim zajednicama, posebno s pravoslavnima, u nastojanjima za suživotom i suradnjom, ali i u sudarima, pa i onim žestokima, s tragičnim posljedicama. Bilo je i dosad istraživača koji su objavili i šire sinteze povijesti kršćanstva u Hrvata, odnosno na hrvatskim prostorima, međutim, najdalje je otišao i najdublje je proniknuo u to veoma važno pitanje zagrebački istraživač Franjo Šanje, profesor Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu, predstojnik njegova Instituta za crkvenu povijest, glavni urednik časopisa "Croatia christiana periodica" itd. Taj autor niza radova objavio je osobito zapažene radove iz srednjovjekovne povijesti, no ovdje spominjemo nekoliko radova i iz toga perioda te nekoliko drugih – samo kao primjer: "Dominikanci u našim krajevima" (1966), "Redovništvo u Hrvatskoj" (1974), "Bosansko-humski krstjani" (1975), "Bl. Augustin Kažotić Trogiranin (o. 1260 – 1323). Biobibliografski podaci" (1979), "Korčulanin Vinko Paletin, istraživač Yucatanu i teoretičar španjolske 'conquiste' u 16. stoljeću" (1978), "Nadležnost Inkvizicije u svjetlu Kažotićevih 'Izlaganja o krštavanju slika i drugih praznovjerja'" (1980), "Španjolska inkvizicija od 15. do 19. stoljeća" (1980), "Pape, slavenski apostoli i Ćirilometodska baština u Hrvata" (1981), "Juraj iz Slavonije (oko 1355/60. do 1416" (koautor, 1984), "Knjiga u Hrvata u vrijeme otkrića tiska" (1984), "Dominikanci i razvoj školstva u srednjovjekovnoj Hrvatskoj" (1986, koautor), "Na izvorima evropske i hrvatske znanosti: Herman Dalmatinac" (1988), "Herman Dalmatin. Rasprava o bitima" (jedna od uvodnih rasprava, 1990) – itd.

Prvu od dviju knjiga – "Crkva i kršćanstvo u Hrvata, I, Srednji vijek" – autor je zasnovao na htijenju da se zamisao o pokušaju "sustavne *Povijesti Crkve u Hrvata* konačno pokrene i pretvori

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske

Historijski zbornik

Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šalžite na adresu:

Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, za Historijski zbornik

Zagreb, Ul. Đure Salaja 3

Cijena ovog broja iznosi 20 000 HRD

Izdavanje časopisa sufinancira

Ministarstvo za znanost Republike Hrvatske

Industrogradnja, Zagreb, Savska c. 66 – potpomogla tiskanje rasprave
o Božidaru Magovcu

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1993.